

ERDÉLYI GAZDA

MEGJELENIK
minden pénteken
legalább egy íven
és az egyleti tagoknak
ingyen
küldetik meg.

Nem tagok egész évre 4 ft. félévre 2 ftal fizet-
hetnek elő, negyedéves előfizetés el nem fogadtatik.

Pénz- és érték küldemények az
ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ
(Dr. Hintz György, e. pénztárnokhoz)
a lap szellemi részét illető küldemények az
ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ
(Gamauf Vilmos e. titkárhoz)
czimzendők.

AZ

ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET KÖZLÖNYE.

Hirdetési díjszabályzat.

	1-1	1-3	1-6	1-12	1-24	1-52
	széri hirdetéskor					
	ft	kr/ft	kr/ft	kr/ft	kr/ft	kr
¹⁶ / ₁₆ lap	14	36	70	120	200	360
⁸ / ₁₆ "	7	18	35	60	100	180
⁴ / ₁₆ "	3	9	17	30	50	90
² / ₁₆ "	1	4	8	15	25	45
¹ / ₁₆ "	—	—	—	—	—	—
	90	225	440	750	1250	2250

Nagyobb hirdetéseknel külön kedvezmények.
Azonkívül 30 kr. bélyegdíj annyiszor, a hányiszor
a hirdetés megjelenik.
A szives megrendelésben világosan kérjük kitenni;
mennyi helyet igényel a beklüldő mellékelt hirdetés
számára.
Hirdetéseket elfogadnak lapunk kiadó hivatal
és a r. k. Lyceum nyomda központi irodája (főter gr. Te-
leki Domokos-ház.) Mellékletek 5 o. é. ftba számít-
tatnak.

Lapfelügyelő bizottság: Paget János elnök; Berde Áron, b. Huszár Sándor, Kodolányi Antal, Mina János, Nagy Ferencz, Szabó Samu, Szentgyörgyi József.

MEGHIVÁS.

Az erdélyi gazd. egylet ez évi rendes köz-
gyűlését ápril hó 14-én d. e. 10 órakor fogja
a városi vigarda (redoute) termében megtarta-
ni, miről az egylet helyt lakó s vidéki tagjai
azon kéréssel értesítettnek, hogy a kijelölt idő-
ben és helyen minél nagyobb számmal meg-
jelenni méltóztassanak.

Kelt az erdélyi gazd. egylet igazgató vá-
lasztmányának Kolozsvárt 1874. mártius 2-án
tartott üléséből.

Báró Huszár Sándor,
egyleti alelnök.

Gamauf Vilmos,
egyleti titkár.

Gyümölcs-iparunk multja, jelene és jövője.
(Folytatás.)

A pomologia ujjá-születésének érdeme Erdély-
ben kirekesztő joggal Kolozsvár várossát illeti meg.
Irányadó miveltségi központja volt Erdélynek, azzá
lett közgazdászati s pomologiai tekintetben is. A most
békébelezett Bollweiler és a tudós Fürst frau-

endorfi intézete voltak a kolozsvári pomologok Mek-
kája. Mindkettő inkább kereskedelmi, mint szorosan
közgazdászati czállal. A mi szebben hangzott, s job-
ban meg volt dicsérve, azt rendelték meg, s terjesz-
tették. Gyűjteményök aztán nagyon is tarka, jónak,
rosznak vegyülete volt. Mert a kereskedő gyümölcs-
tenyésztő is egy huron pendül másfajta kereskedővel,
mindenik inkább saját hasznát, mint hitelét s a vevő
érdekét tekinti.

Cseh János kormányzéki hivatalnok indította
meg századunk elején a kezdeményezés munkáját.
Nyomba követte legidősb Bodor Pál, ki bár szeré-
nyebb hatáskörben, s csekélyebb eszközök birtokában
Christ helyét foglalta el Erdélyben, s a zsenge ipar-
ág megkedveltetésére nem kevesebbet tett, mint vá-
lasztott példányképe Németországban.

Munkás szellemének s alkotásainak örökségét
fia közbelső Bodor Pál nyugalmazott tanácsos vette
át, s gondosan mivelve, öregbitve, s tőkéletesítve ké-
szül azt tovább fejlesztés végett, mint családi jelleg
kifolyását, átbocsátni ez iparág iránt kiváló érdekekkel
viseltető utodaira is.

Dobai Gyögy kormányzéki titkár vette át
a 2-ik s 3-ik évtizedben Pomona zászlóját a Bodor
családtól, nem annyira erszénye, mint akadályt nem
ismerő igyekezete, esze, s tanulmányai segélyével, s
kül- és belföld azon időszakban jó hirben lévő fa-
jait megszerezte, s béállította a legelső gyűjteményt,

mely számra s válogatott egyéneit tekintve páratlan volt a hazában. Kezünknel lévő lajstroma szerint alma és körtében kertje létszáma meghaladta a 300-at. Meghalt, mielőtt alkotásának örömét megérhette, s vele pusztulásnak indult műve, ma már szomorú, vigasztalan rom. De hatott példája által az utána következő nemzedékre, s neki lehet köszönni, hogy a fiatalabb Bodor nemzedékkel karöltve működő Dar-noczy, Mike Sándor, Füle István Kronstädter stb. a Kolozsvárra dísz s vidékére hasznos árasztó iparágot napjainkig gondos figyelemmel tovább fejlesztették. Kétségtelenül nagyhatást gyakorolt működésök Kolozsvár kerti, s szőlőszeti iparának emelésére. Mert ha azt a sok nemes gyümölcs és szőlő fajt, mi iskoláinkból Kolozsvár szőlő s gyümölcskertjeit eltöltötte, egybegyűjthetnők, bizonyosan egyikés látnók magunk előtt a legszebb pomologiai gyűjteményeknek, mely azon kor izlését s készletét hiven képviselné.

De nem csak Kolozsvárt, az erdélyi terület több pontjain is élénk mozgalom volt a század folytán tapasztalható. Magánosok és consortiumok vetélkedve igyekeztek hajlamot kelteni alvó népünkbe a gyümölcsipar iránt, s azt megkedveltetve szélesebb és keskenyebb körben elterjeszteni. Bánffy Pál erdélyi jóságait rendre béplántáltatta nemes gyümölcsfajokkal, s mint egy második Cimon kertjeit nyitva tartotta mindazoknak, kiket a kitűnő eredmények szemlélése utánzásra buzdított. Brandecker Simon M.-Vásárhelyen állított bé Német- és Franciaországból hozatott fajokkal telepeket. Szász-Régenben a tanult Melczer Sámuel s az ügybuzgó Soltész Albert alapítottak keresett intézetet. Szászvároson Lorényi, és Brassó vidékhez tartozó Botfalván (Brenndorf) a falusi jegyzők példányképe Reindl állított maiglan virágzó jeles tenyészintézetet. Melczer még egy pomologiai, dialogusokba írt munkájával is gazdagította ezen szakbeli parlagon irodalmat. — Többnyire már csak közhasznú működéseik emlékében élnek, de mint semmi se vész el a nagy természetben, az anyagi s erkölcsi működésnek is fenn maradnak nyomdokai, az eszmékben, a szivekben, vagy az üdvös munka eredményeiben. Sokat köszönhet nekik egyenként és összesen az erdélyi gyümölcsészet.

Bár tartunk is attól, hogy t. olvasóink türelmével vissza élünk, kiegészítésül ezen a helyen önként felmerülő két kérdést nem hagyhatunk érintetlenül.

1) Van-e elhaladott, vagy egyáltalában van-e pomologiai szakirodalmunk?

Ne szégyenítsük meg magunkat categoricus nyilatkozattal, s adjunk kiméletes feleletet: „a szakmű fogalmához mért irodalom dolgában nagyon szegények vagyunk.“ Olyan pomologiai szakműveket, milyének angolok, belgák, francziák és németek méltó büszkeségét képezik, műveket, melyekbe a pomologia, mint önálló ismereti tárgy a vele szoros rokonságba álló természettudományi ismeretek kapcsában, elméleti és gyakorlati szempontból, rendszerbe foglalva, tárgyalatnák, nálunk hiába keresnénk. Gazdasági és kertészeti lapokba elszórt cikkek, értekezések, descriptiv ismertetések, s röpiratszerű néhány füzetke, mindaz a mibe központosul e nembeli irodalmunk. Ha valamely szakirodalom bizonyos fokú fejlődése s állása biztos mérlege a körébe eső ismeretek tőkélyi állásának, akkor ugy elméleti mint gyakorlati tekintetben elmaradtunk a mivelt népektől, s bár a haladásnak látható jelei tűnnek fel a gyakorlat mezején, igazolt abbéli nézetünk, hogy gyümölcsészetünk alig lépett ki gyermek éveiből.

És miért nincs, pedig lehetne, s lenni kellene a szakismeretek fejlődésével egy nyomon járó pomologiai irodalmunk? Nem volnának talán képesített szakfértiaink? Dr. Encz érdemkoszoruzott veteránunk kisebb és nagyobb körmön font cikkei s pamphletjei, s hogy többet ne említsek Bereczky Máté-nak lapunkban közlött jeles dolgozatai az ellenkezőről tanuskodnak. Gazdasági, kertészeti iskolák egyre szaporodnak, az érdekeltség általános, sőt nő, az eredmények el nem tagadhatók, és mégis pang az e nembeli irodalom! Hol lehet ennek az oka? Szerintünk fajunk vérebe rejlő oka van; nincs pomologiai irodalmunk, mert nincs annak olvasó, pártoló közönsége. Gazdasági lapjaink tengenek, vagy csak grátiából hurezolják nyomorult létüket. Olvasó egyletek asztalain olvasatlan hevernek, sok a ki ingyen vagy pénze után járhatja, arra se méltatja, hogy borítékából kibontsa. Született politikus nálunk minden ember, jobban mondva annak tartja magát. Mentől kisebb, annál nagyobb. A tanuló több időt fordít a lapokra, mint a tudományra, pedig megfordítva volna helyesebb. Az iparos nem szaka, mestersége tökéletesítésén, nem a kellő ismeretek megszerzésére fordítja felesleg pénzét, idejét, hanem politizál. A gazda nem gazdasági javításán töri fejét, nem azon jár az esze, hogy értelme s ismerete parlagon tárházát szerelje fel a szükséges tudomány s szakismeret kincseivel, — hanem politizál, igazítja az ország dolgát, a mit nem bíztak rá, s elhanyagolja a magáét. Az-

tán elégedetlenek, nem önmagokkal, hanem másokkal, panaszkodnak a drága kenyér s még drágább pénz miatt. Más népek is szeretik hazájukat, alkotmányukat, s ha kell, tudnak áldozni s meghalni érte; de a béke és munka napjaiban választott mestersége, hivatása s munkaköre mellé sorakozik mindenki, mivel gondolkodás, tanulás és olvasás által szakismereteit, kikeresi boldogulása és jólléte eszközeit, s gyarapítván szerzett ismeretei alapján vagyonát, megkönyíti kötelességei teljesítését is. Ime! egyik fő akadály nálunk a szakismeretbeli, tehát a pomologiai irodalom ki nem fejlődhetésének. A magyar faj legnagyobb része csak azt nem tanulja, a mi után legalaposabb okulást nyerhetne, s boldogulása eszközeit bizton feltalálhatná.

2) Hogyan állunk épen napjainkban gyümölcsiparunkkal, s rendelkezésre álló fajkészletünkkel? ez a második kérdés.

Szakmunkák hiányában, csak is néhány sajtó útján is megjelent leíró katalógus, faiskolák névsora, s közvetlen szemlélés után nyert adatok azon kutfők, melyek a kérdést megfejtik. Roppant nagy a század elejétől, főleg a forradalmi időszak után egybegyűjtött készlet, szinte kétkedni kell, ha nem olyan nagy-ó, hogy nem inkább terhére, mint előnyére válik gyümölcsiparunknak. A tulbőség betegségébe estünk, s aligha úgy nem vagyunk, mint az orvos azon betegével, kit fiatal korába a vérszegénység, később a vérbőség miatt kellett félteni.

Első Bodor Pál a tizes évekbe Kolozsvártt kiadott leíró katalógusában 59 almát, és 44 körtét hoz ajánlatba. Az uralkodó nézetekhez és divatos eszmékhez kényszerült alkalmazkodni s Erdély legmagyarabb városában magyar közönség számára német nyelven adta ki könyvecskéjét. (Nem a Blick szerzője találta fel hát a Bach huszárokat.)

Husz évvel később Bazalicza Mátyás plébános szinte német nyelven írt, de valódi irodalmi becseslő bíró kis munkájába 152 alma, és 107 körte fajt mutat bé.

Tíz év múlva az oroszvári intézet készlete a két nemhez tartozó fajokból már néhány százat bocsát forgalomba.

Azóta a növekedés csak nem ijesztő mérveket öltött, a kis hógomolyag lávináva kezdi magát kinőni.

Hazánk egyik legnagyobb pomolog és szőlő tudósa, bátorkeszi lelkész Kovács József, ki választott szakja érdekében Európát beutazta, mielőtt

a legnagyobb s legjobb hitelű tenyész intézetek egyikét létre hozta volna, legújabb lajstromaiban 600-at meghaladó körte, és 400-nál több almafajt bocsát csemetékben és galyakban a közönség rendelkezésére. Csupa szó és szemmértékre ki lesz képes ezen raktárból valódi szüksége szerint válogatni?

És mire vitte csak rövid idő alatt a debreczeni kertészegylet kezdetben szerény gyűjteményét? jelen évi állománya 230 körte, és 154 alma fajból áll, a beszerzési kutfők megnevezésével, és rövid de tömört jellemzésével a mint látszik gondosan tanulmányozott fajoknak.

Féjéregyháza a forradalom előtt példányszerű gazdasága, utána nagyszerű diszkertészete, gyümölcs-tenyésztő intézete, s még nagyszerűbb gyümölcs-telepei által tűnik fel, mely nemcsak a professionatus pomolog, hanem az emberi ész és kéz alkotásait gyönyörrel szemlélő dilettans figyelmét is megérdemli. Tervrajzán, berendezésén, ügyvezetésén s fenntartásán, meg látszik, hogy az nem parancs szóra, vagy nagy erőszényre számításból elé termett, nem is csupa paszsióból származott alkotás, hanem gondos és alapos tanulmány alapján keletkezett remekmű. Almáinak és körtéinek létszáma, nem említve más nembeli gyűjteményeket, faj és próbafákban külön-külön meghaladja az 500-at.

A tulajdonos gr. Haller Ferencz, személyes vezetése s családja nő tagjainak, kik egyenkint tanult pomologok, segédlete mellett most is folytonos emelkedésnek örvend ezen intézet, s külterjileg legnagyobb telep Erdélyben.

Térjünk bé Mező-Nagy-Csánba. A ki látta 20 év előtt a mezőségi kopár pusztaság egyik legeredetibb típusát a mező-csáni fojtó füst felleg borította falut, s kietlen környezetét, és látja most tagosított rendezett gazdaságával, szőlő és gyümölcs telepeivel, a ki végig járja Tisza László gyümölcs és erdő ültetvényeit, alig hiszen szeméinek, s bámuló gyönyörrel legelteti tekintetét az emberi szorgalom ezen művei felett. Hangosan beszélő tények czáfolják meg a tudatlanság szülte, s a tétlenséget fedező előítéletet, hogy a mezőség nem növel fát, kézzel fogható tények igazolják, hogy a Tisza László éhoz hasonló akarat, és tetterő azon egyedüli talizmán, mely a mezőség szomoruan meredező hegyeit, élettelen völgyeit erdő és gyümölcs telepekkel fogja felkoszoruzni. A jó példa, s a siker máris megtette hatását. Szőlő és gyümölcskertek épültek a kissebb és

nagyobb tagokon. Pomona isten asszony egyik legkedvesebb mulató helyévé, mondhatni kéj lakává lett N.-Csán átvarázsolva. A nagy gondnal, választékos-sággal, s alapos tanulmánnyal beállított gyümölcsker-tek évek óta háláson jövedelmeznek. Két év előtt nyitották meg a gazdagon felszerelt tenyész iskolát is a közönség használatára. Számra és belértékre nem engedi magát felül mulatni egyetlen hazai intézetünk által is. Itt sem az a baj, hogy ne volna miből válogatni, ellenkezőleg, a sok nehezíti meg a helyes megválasztást. Valódi szakismerettel készült lajstroma 1872-be jelent meg, 1316 alma, és 428 körte fajt mutat fel. Tessék aztán elokosodni, s ebből a nagy raktárból éppen a legjobbat, és egy-szersmind legczélszerűbbet kiszemelni.

Senki se fog minket az önzés vádjával illet-hetni, hogy mások rovására önmagunkat tömjénez-zük, a midőn kimondjuk, hogy a gyümölcsipar eme-lésének s elterjedésének főleg az erdélyi területen a lefolyt két évtized alatt egyik legmunkásabb ténye-zője az erdélyi gazdasági egyesület volt.

Ujjá születésével, számolt erejével s egyelőre a szőlő és gyümölcs ipar terének elfoglalását tűzte fel-adatul. És mindkét részen tervszerűleg, öntudatosan, elméleti és gyakorlati uton gyűjtött anyagot és ismereteket; működött, szervezett, alkotott, tekintettel a külföld fejlettebb iparára, tekintettel az adott vi-szonyokra. A haza őstermékeire fordított figyelem-mel, egy időben szövetekezett a külföld tekintélyeivel, s legjobb hitellel bíró intézeteivel. Bent a hazába 20 év előtt a jó hírét már megalapított Oroszvárt, künt Reutlingent és Belgiumot választotta mintaké-pül. Szakférfiakból alakított bizottságra bizta intézete vezetését, s felügyeletét. Szakmunkák beszerzése, új és régi fajok gyűjtése, tárlatok rendezése, tagjainak utaztatása által gyarapodott, nőttön nőtt gazdagsága, akár létszámát, akár becsértékét tekintjük a bégyű-jtött válfajoknak. Bár közbe érzékeny csapások ér-ték, 20 év alatt közel 100,000 = száz ezer nemes csemetét bocsátott forgalomba, nem is említve az er-kölcsi hatást, melyet példája s tevékenysége által ezen iparág fejlesztésére országszerte gyakorolt. Köz-teikén okszerű mivélés alatt tartott több mint 500 anya- és probafát tud bémutatni, melyek az európai s honi ősz gyümölcsiparból éppen azt képviselik, a mit intéző bizottmánya saját tapasztalás, s pomolo-g tekintélyek szava után a gyűjteménybe felveend-őnek, termelésre és elterjesztésre méltónak ítelt.

Valamint tévedés volna azon föltevés, hogy a hazába vagy a külföldön létező gyűjtemények con-statirozott létszámának számokba foglalható össze-gei együttesen adják ki a termelt fajok főösszegét— ép oly tévedés volna azt hinni, hogy minden gyűjte-mény ha szintén más nevek alatt is ugyanazon fajok-kal rendelkezik. Léteznek igen is válfajok, melyek ugy a szaktudósok mint a termelők egyező véleménye szerint egyetlen intézetből se maradhatnak ki, ha az hitelét s belátását kockáztatni nem akarja; de min-den nagyobb intézetnek másfelől, a források szerint, melyekből azokat beszerzi, s intézőinek egyéni belá-tásához, talán izléséhez ismérve, létezhetnek s bizony-nyal léteznek is olyan válfajai, melyek másoknál fel nem találhatók. Roppant számra ütne ki a választásra kész létező állomány, el annyira nagy számra, hogy a ki a pomologia vivmányait létező fajainak összeségében birni kívánna, csaknem lehetlent kívánna, s a tenger kimerítéséhez hasonló hálátlan munkára adná magát.

* * *

A fennebb közlött adatok után ítélve, el nem vitázható haladás észlelhető a hazai gyümölcsipar te-rén. Ha el sem értük azon magaslat színvonalát, melyre miveltebb népek eljutottak, közeledünk feléje. Gazdag és értékes anyag birtokába vagyunk. Az első munkát, a szükséges készletek beszerzésének munká-ját béfejeztük. A gyűjtés — a gyermekkor teendői után a férfi kor, a bölcs számíttással tervezett cse-lekvés kora következik. Azt kell-e mondanunk már: itt az irás olvassátok! vagy azt: itt a kiapadhatlan forrás, jertek és meritsetek tele marokkal! Nem. Most következik a sokkal nehezebb, mondhatnók lel-kiismeretbe járó munka része. Az egyedül helyes irányt kell kijelölni, a közzgazdászati célra, az adott viszonyokra való tekintettel. Ez az egyedüli ut, me-lyet ha eltaláltunk, következik bé az áldásos siker, s lesz biztosítva gyümölcsiparunk óhajtott szebb jövője.

(Folytatása következik.)

A növények összetétele, képzése és táplálkozása.

Növényeink tömegének nagyobb részét a víz képezi A levegőn szárított széna vagy szalma is még 14—16% vizet tartalmaz; nyers azaz zöld állapotban a növények nagyobb részt vízből állanak, így p. o. a tök 95%, a répa 88% vizet tartalmaz.

Ha egy növényt elégetünk, látjuk, hogy egy része füst és gőz alakjában a levegőbe száll és csak egy kis része marad fenn mint hamu. A növények tehát eléghető vagy légköri és eléghetlen, vagy hamualkrészekből állanak.

A növények fejlődéséhez tehát légköri és ásványi

tápanyagok szükségesek. — A légköri tápanyagoknak nagy részét a növények a légkörből nyerik, az ásványi tápanyagok pedig a talajban kell hogy legyenek.

A növények elégsénél a levegőben eltűnt anyagok: szény, köny, ély és lényből állanak.

A felmaradt hamuban vegyelemzés útján találunk:

Hamanyéleget, meszet, keserföldet, kénsavat, vilsavat, kovasavat, vaséleget.

A szén vagy szény szinte elem, de alakra szilárd test. Összekötve más ásványi anyagokkal, az állati és növényi testnek szilárd állást ad. A szény íz és szag nélküli test. Legtisztább szény a gyémánt, mely nem egyéb, mint szénjeger. A szénnel nagy képessége van légnemeket beszíni és megsűríteni, azért rossz víz és levegő tisztítására igen alkalmas.

Ha a szény más légnemekkel p. o. ély, köny vagy lényvel összeköttetésre lép, alakja és színe változik, így a fa, cukor, keményítő színre különböznek egymástól, noha nagyobb részt szénből állanak; a miről meggyőződhetünk, ha ezen tárgyakat nagyobb hőségnek kitesszük, mely alkalommal az ély és köny elillan s egy sötét szén anyag marad fenn. Ha az égetést folytatjuk a szény alakját és színét veszti; mert ekkor a szény a levegőben lévő élyvel összeköttetésre lép szénsavvá változik és a levegővel vegyül.

A szénsav tehát szény és élynek összeköttetése.

Állatok és növények rothadásánál ugyan az történik a mi azok elégsénél, csak hogy nem oly rohamosan, az eredmény azonban ugyanaz, a szerves részek elillannak, a szervesetlenek pedig földalakjában visszamaradnak.

A tiszta szény léghozzáférése mellett tökéletesen elég, semmit hátra nem hagyván. A szénégetők azért földik a farakást gyepel és földdel, hogy a levegőt elzárják, nehogy az egész fa elégen.

A szénsav forrásának tekinthető minden égés, rothadás, erjedés és az emberek és állatok kilélegzése.

A szénsavnak egészen más tulajdonsága van mint a szény és élynek, noha ezek összeköttetéséből képződött. A szénsavnak íze savankás, szaga csipős. Szénsavas levegőben a gyertya elalszik, ember és állat elhal. Tapasztalhatni ezt a pinczékben, melyekben az új bor forr. A szénsav nehezebb mint a közönséges levegő, azért a pinczének alsóbb rétegét foglalja el előbb, úgy hogy az ember, mivel magasabb sokszor még bemehet a pinczébe, az őt követő kutya pedig már felfordul.

Noha a kilélegzés, égés, rothadás és erjedés által nagy mennyiségű szénsavany képződik; de miután a folytonos légáramlat által a levegővel vegyül, s a növények által nagy módon felszívatik; emberre és állatra káros befolyását elveszti.

A növények az így felvett szénsavanyt visszatartván, az élyt a napsugarainak behatása alatt magokból ismét elbocsátják.

A növények tehát a fejlődésükhöz megkivántató szénsavanyt a levegőből nyerik; igen hasznos azonban szénsavanyt trágyával is hozni a talajba, mert a víz képes nagy

mennyiségű szénsavanyt magába felvenni, szénsavval telt víz pedig nagy képességgel bir ásványokat feloldani s a növényi tápanyagokat a növények által felvehető állapotba átvezetni.

A növények a szényt a szénsavból, a lényt az ammoniából kapják. Ammoniából bizonyos föltételek mellett képződik a salétromsav. Az ammonia a lény és köny vegyi összeköttetéséből áll, mely lénytartalmu anyagok rothadásának eredménye. Minthogy minden rothadásnál szénsavany is képződik, az ammonia is ez esetben szénsavanyval összekötve jó elő.

A növények nagy mennyiségű lényt igényelnek, egy 1600 □ öles területen nyert hozamra, ha kalászos növényekkel volt bevetve, — körülbelül 100 ℥ ammonia vagy salétromsav szükségeltetik. Lóher, répa még több lényt kívánnak.

A növények elérhető részei csak is négy elemből t. i. ély, köny, lény és szényből állanak. A szényt a növények leveleik által a levegőből kapják, a köny, lény valamint az élynek nagyobb részét gyökereik által a talajban lévő vízből veszik föl.

A növények elérhető részei részint lénytartalmuak, részint nem.

Légyen nélküli részek:

Rostanyag, keményítő, cukor, mézga, olaj, viasz és gyantaanyag. A természetes savak p. o. almasav, borsav, csersav.

A lénytartalmu anyagok elégsükénél égett szaru vagy szőr szagot terjesztenek, s a következők:

A növényfehérnyéje, a siker és sajtanyag.

Ha a növényeket görcsövel vizsgáljuk, azon meggyőződésre jutunk, hogy azoknak legkisebb részecskéi sem állanak ugyanazon anyagból, hanem különböző egymást érő elzárt s részint folyó, részint szilárd anyagot tartalmazó sejtekből. Sok ilyen egymás mellett képződött sejt sejtszövetnek neveztetik. — A sejtszövetek közt képződnek bizonyos hasadékok vagy menetek, ezek a növények lélegző csatornáit képviselik. Legtöbb ilyen szájsza vagy csatorna a levelek fordított oldalán látható; szolgálhatnak pedig ezek a növényeknek a különféle légköri tápanyagok fölvetelére, valamint a fölsleges ély és lény elválasztására.

A növények mag által szaporodnak. Az egy évesek a magzás után elhalnak, az évelők következő évben többnyire ismét magot hoznak.

A mag legnevezetesebb részét a csira képezi, melynek egyik végéből a magban még szunnyadozó növénynek törzs-bimbója, másik végéből a gyökér képződik.

A mag csirázásához kivántatik bizonyos nedvesség, meleg és levegő vagy is ély. A megkivántató meleg fok a legtöbb növénynél körülbelül + 4° R. Ha ezen említett három tényezőnek csak egyike is hiányzik, a mag csirázni nem fog.

A növények földszínelőtti és földalatti részekből, az az törzs és gyökérből állanak. — A törzs némely növényeknél elágazik, leveleket, rügyöt, időnként virágot és gyümölcsöt hoz. A gyökerek szintugy elágaznak lefelé, mint a törzs fölfelé. A törzsnél a levelek leginkább képesek a

légköri tápanyagokat fölvenni, a gyökereknél pedig a szívógyökerecskék azok, a melyek a talajban lévő tápanyagokat a növényeknek szolgáltatják. Mentől jobban képesek a gyökerek a talajba hatolni, s mentől több tápanyag van a talajban, annál több tápanyagot képesek fölvenni. Innét magyarázható a talaj kellő porhanyításának előnye a növények termelésére nézve.

A levelek és gyökerek által felvett tápanyagok előbb a növényben összeelegyedvén, növényképző anyagokká átváltoznak, és csak azután szolgálnak anyagot a levél, hajtások s virágok képzésére. A virágzás beálltával legtöbb esetben a levél képződés megszűnt. A levelek teendője ekkor a fölvelt tápanyagokból a mag és gyümölcs kifejlődésére szükséges anyagokat a kalászos növényeknél fölfelé, a gumós és gyökernövényeknél lefelé szállítani; feladatuk néha még a törzsben vagy a gyökerekben növényképző anyagokat mint készletet felhalmozni. Ezen növényképző

anyagok szállítása és lerakódása legnagyobb, midőn a növény kifejlődéséhez közeleg. Innét magyarázható miért káros a répát még zöld leveleitől megfosztani.

A virág lényeges része a terme mely a nő, s a porodák, melyek a him termékenyítő szerveket képviselik. A terme és porodák legtöbb növényeknél egy virágban vannak egyesítve. A porodák himport tartalmaznak, s azt a termére hullatják, a hol ez a terme bibéjére hatolván sejtet képez, melyből a mag bimbója s későbbben a mag képződik. Némely növények a termékenyítő szervek csak egyikét birják, és a himpor nem hullhat a termére, itt a szél vagy a bogarak, melyeknek testére tapadt a himpor, viszik azt a termére. — A termékenyítés bevégeztével a virág elszárad, a porodák lehullanak, a terme azonban a megtermékenyült maggal tovább fejlődik, még a mag vagy gyümölcs megért.

Walter Lajos.

T Á R S A L G Ó.

Levelezés.

Ladámos 1874. martius 23-án.

A lefolyt 1873-ik év mint tudva van általában száraz volt, főleg pedig ószrekelve annyira, hogy a legkedvezőbb helyi körülmények és viszonyok mellett sem lehetett az őszi évet maga idejében alátakarítani.

A korán beállott kemény tél folyama alatt a nagy hó, — mely vidékünkön egész február végéig tartott, biztos takarót nyújtott, a még csak csirájokban is alig megindult vetéseknek; — ugy annyira: hogy a martiusi első napokban — miután a hó mezeinkről el takarodott, — a gyenge és még csak fejlődésnek indult csirák, már örvendeztetni kezdték a gazda lelkét, látván hogy a szárazságban elvetett magvak csirái mint törnek magoknak utat fölfelé. —

A sors azonban nem soká engedte a gazdának e gyönyörűség élvezetét; és egy öt napon át folyton tartó éjszakkéleti hideg szél egészen elszárazította a gyenge csirákat; — mire aztán folyó hó 12-én nagy havazás állott bé iszonyu szelek között, — s ma — mikor a mezei munkának már javában kellene folyni, még 1'nyi hó fedi mezeinket, folyton tartó fagy és naponta 7—8° C. hideggel. —

Marha állományaink egészségesek, s idáig még a gyenge báránnyok között sem fordult elő semmi pusztító járvány — a mostoha idő dacára sem — kivéve a gazdák aggodalmát, a takarmány hiánya és annak drágasága miatt. —

A lefolyt néhány szegény év következtében a gabonaárak szilárdul tartják magokat. Lakosaink nagyobb része alig teng egyik napról a másikra, mihez hozzá számítva, még az adóérti folytonos exequalást, bámolni lehet, hogy még idáig nem rohanták meg, jobb módu birtokosaink gabonássait. — Vajmi üdvös dolog lenne, ha kormányunk — sok elfoglaltatásai között — arról is gondoskodnék, miszerént szegényebb sorsu lakosaink valamivel bár jutányosabb áron juthatva a mindennapi kenyérhez, — és a mindennap elénkbe néző nagyobb szükségnek legalább némi részben elejét vétetné. —

Székelly Albert.

Egerpatak 1874. martius 21-én.

A természet sehogy sem bir a tél ridegségéből kibontakozni, már tavasz első napjai is elérkeztek, s még mindig olyan telünk van, mintha deczember vagy január havában volnánk és ha néha az időjárás enyhébb, és a hó olvadni kezd; arra nyomban két annyi hó hull; e hó folytán a szélviharok — a Nemere és az alszél váltakozva a légkört amugy derekasan lehűtötték, — a havasokon ilyenkor rég nem volt ennyi hó lerakodva, s benn a téreken is még sok hó van, — az időjárás oly kedvező fordulatot nem vehet, hogy ápril hó 1-eje előtt a tavaszi vetéshez hozzá foghatnánk. —

Ez időszakban rendszeren a föld fel szokott melegedni, mi az őszi vetéseknek a hó alatt veszedelmére lehetne, — az 1862. év tavassza is így vajudott, mignem erőlködésében az őszi vetéseket tönkre tette. —

A trágyának télen át kihordásával nálunk kevés gazda foglalkozik, azt vélvén, hogy a trágya kihordása mig meg nem érik, nemhogy haszonnal sőt kárral jár, én pedig épen az ellenkező nézetben vagyok, meglévén győződve, hogy ha a szalmás trágyát addig hagyjuk csomóba heverni, a mig kigőzőlgés által elillannak azon vegyirészek, melyek a föld termékenyítésére a legnagyobb befolyással birnak, s így a mellett, hogy a sok kedvező időt a trágya kihordására elmulasztjuk, a trágya értékében is nagy kárt vallunk. — De mennyi időt lehetne megnyerni a téli trágyázás által, különösen oly években, midőn a tavasz későre nyílik, s minden mezei munka annyira összegyűl, hogy a gazda azt sem tudja melyikhez fogjon. —

Barmaink takarmányozása napról napra több gondot ad, csak most érezzük át igazán, a mult évi őszi termés silány voltát, midőn a szalmája is elfogyott, sőt a zsuppnak is egy részét felvágatták, — a szénának bárha kielégítőleg termelt is, a szalma hiánya miatt, sokan fogytán vagynak. —

A kisbirtokosokon és a zsellérekben az adóhátralék minden községben nagyobbára felhajtattott, mert a hátralékos a legnélkülözhetetlenebbet, a minden napi kenyerét is eladta, csak hogy többé ne zaklattassék, — a mellett nagyon költséges is

a végrehajtás, mert a végrehajtó kiszállásával minden hátralékban lévő adóforint után ki ró 2 krt. a zálogtárgyak eladására kitűzött határnap előtt való napon a zálogok összeszedetése végett, a végrehajtó megfordulja magát a községben, s a végrehajtás alá vont minden adóforintra újból ki ró 2 krt., — következő napon mint az árverés napján viszont két krt. vet ki minden adóforintra, s legtöbben épen az árverezés megkezdéséig a piacon csinálják ki hátralékkukat. Valjon nem felesleges e a kiszállása az adóvégrehajtónak, az árverezés előtti napon a zálogtárgyak összeszedetésére, mert ő különben sincs jelen az összeszedésnél, csak rendelkezik az előjárásnak, s felszámít 5—6 frt. költséget, nem egy lenne e az eredménye a szóbeli intézkedés helyett, az írásbeli intézkedésnek, s valjon a végrehajtás ezen ágára nézve, van e utasítása a végrehajtónak, mert az ily költségek legtöbbszörre a községeknek mint testületeknek esnek terhére, az illető hátralékosokon ritkán szokták felhajtani. —

De hogy épen az adóhátralék felhajtásának módjáról monddék el egyetmást, nem hagyhatom megemlítés nélkül „Hornae államháztartásunk berendezéséről írott művének az Athenum 11-ik számában ismertetésében fehozott azon tételt, melyszerint ő a deficit fedezésére nézve egyebek közt az adóhátraléknak kiegyezés alakjában, 50 százalék elengedésénél fennmaradó 62 milliónyi összeget ajánlja egy hitelmivelet alapjául; uram Isten egyiktől vasszigorral felhajtani a hátralékokat az utolsó krajczárig, a másoknak felét elengedni, csak hogy a más felét pontosabban befizesse, — mit jelentene ez: nem a végrehajtó hatalom tehetetlenségét és jövőre az adó befizetésének általános megtagadását, nem szólna-e az ilyen eljárás közmegebotránkozást és ingerültséget?

Piaczi árak a s. szt. györgyi közelebbi betivásáron: eladatott a búzának mérője 6 frt. rozs 3 frt. 60 kr. törökbuza 2 frt. 80 kr. tiszta árpa 2 frt 80 kr. elegy árpa 2 frt. 20 kr. zab 1 frt. 10 kr, marha hus fontja 17 kr.

Márk István.

EGYVELEG.

* Személyi hírek. A Szlavý cabinet leköszönését ő felége elfogadván, Bittó István ő nmlga. elnöktele alatt új ministeriumot nevezett ki, melyben a földmivelési, ipar és kereskedelemügyi ministeri széket Bartal György ur foglalta el, eddigi ministerünk Gróf Zichy József ur pedig a közmunka és közlekedési tárca vezetésével lett megbizva. Mint halljuk az erdélyi gazd. egylet igazgató választmánya közelébb tartandó üléséből, az új minister urhoz üdvözlő, a távozotthoz bucsufeliratot fog intézni.

Az erdélyi pinceze egylet f. martius hó 31-én d. u. 4 óraker a kisegítő pénztáregylet helyiségében harmadik rendes közgyűlést fogja tartani. A zárszámla közel fél millió forgalom mellett 16,000 fr. és 61 kr. tiszta nyereséget mutat ki, ebből 20% jutalékokra osztatik ki, 1655 fr. és 61 kr. adó fedezetül tartatik fenn, a fennmaradó összegből esik minden (140 frttal befizetett) részvényre 15 forint osztalék. Eladatott az 1873. üzletév lefolyása alatt 99,400 frt. áru bor, a pincezeben levő borok értéke pedig december 31-ik napján 101,995 frtot tett; a kezelési költség 7435 frtot tett, adó és vámra 3505 frt. adatott ki.

* A phylloxera vastatrix (szőlőtetű) kiirtására új szert ajánl a „Weinlaube“, mely szénkéng-szappannak volna nevezhető. Áll ezen anyag 30 rész repceolaj, 15 rész szénkéng, 75 rész víz és 35 rész szodából, ezen fehères keverék folyékony szap-

pant ad, melyben a testecskek csapadék alakjában suspendálva vannak és rázás által igen kicsinyekké válnak. Ezen állapotban alkalmazva a folyadék erős szénkéngszagot terjeszt és főképen azáltal válik könnyen és mindenütt használhatóvá, mert ára is csekély, kupája 4—5 krért előállitható. Tanácsos lesz, többféle növényeket e folyadékkal öntözni s a tüneteket melyek a fán mutatkozni fognak, megfigyelni; ha ezek a próbát jól kiállják, bizonyos hogy a szőlőtőnek sem fog a keverék árthatni; hogy a szőlőtetűt kiirtja-e ezen szappan? több mint valószínű, azonban legigazságosabb bíró gyanánt ily ügyben mindig a közvetlen kísérlet lép fel.

* Vadoncz eladás. A mint értesültünk Kolozsvártt Toth Tamás néptanítónál külső magyar-utca 4 szám. alatt mintegy 4000 drb. magról kelt 3 éves vaczkor csemete van eladásra szánva. A ki tudja, hogy az ily módon tenyésztett csemetek mily előnnyel bírnak mások felett, sietni fog a megrendeléssel, annyival inkább, mivel igen mérsékelt árba van számítva, darabja válogatva 8 kr. elegeyen 100 drb. 4 frt. o. é.

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

Főmunkatárs: Vörös Sándor.

Hirdetések.

(18)

(3—1)

HIRDETMÉNY.

Gr. Spannocchi Károlynő gerendi udvarában egy 16 marok 2 hüvelyk magas (tenyészigazolványt nyert) arany sárga szőrű ménnel az idegen anya lovakra nézve is a fedeztetés öt forint díj előleges fizetése mellett eszközöltetik.

TAUFFER FERENCZ

Kolozsvártt.

Ajánlja a T. cz. gazdaközönségnek dusan ellátott

mag- és termény-raktárát,

hol is mindennemű lóhere, fűtakarmány, répák, bükköny, KANADAI és sziberiai zab, kerti és virágmagvak a legjutányosabb árakban, kaphatók.

(3)

(13—26)

Jelzálog-kölcsönök

a birodalom bármely részében, telekkönyvezett földbirtokra — daczára a jelenlegi zilált pénzvizsnyoknak — 5000 frttól a legmagasabb összegig, a legelőnyösebb módozat mellett törlesztésre gyorsan eszközöl.

A hat. eng. általános

Ipar és kereskedelmi ügynöki iroda

Kolozsvárt, „Óvár, bástya-utca 6. sz. (Ertekezhetni posta útján, vagy személyesen, naponta d. u. 1-től 4-ig.) 13-52

TARTALOM: Meghívás. — Gyümölcsiparunk multja, jelene és jövője. (Folytatás.) — A növények összetétele, képzése és táplálkozása. — Társalgó: Levelezés. — Egyveleg. — Hirdetések. — Piaczi árak.

V I C T O R I A

(3) **biztosító társaság Kolozsvárt (alapítva 1865-ben)** (7-26)
melynek biztosítéki alapja az 1871-ki zárlat szerint törzs- és tartaléktőkében s évi bevételekben

S M I L L Ő.

Biztosításokat fogad el

Tűz-, jég-, szállítási károk ellen, úgy az ember életére.

Az épület-biztosítási osztálynál kiváló figyelembe ajánlatnak a Victoria által életbeléptetett társaságra vagy on és egyházi biztosítás, mire nézt külön, rendkívül kedvezményes díjszabások vannak megállapítva. Házberendezések, mint: butor-, fehér-, ágy-, ruhanemű stb. különös kedvezményben részesülnek a biztosításnál. Ezekon kívül is biztosítás nyujtatik mindennemű lak- és gazdasági épületekre, gyárookra, malmokra, vasuti építkezésekre, kereskedelmi raktárookra, boltban levő czikkekre, nyers és feldolgozott anyagokra, szabadban és fedél alatt levő gabona és széna takarmányokra, — tűz, villámcsapás, robbanás és kihurczolkodás veszélye ellen.

Egyszersmind felhivatik a t. közönség **életbiztosítási** ajánlatait is a „Victoriánál“ tenni meg, mely minden irányu módozataiban a legnagyobb előnyöket nyujtja.

É l e t b i z t o s í t á s í p é l d a :

Halálesetre biztosított 2000 forint tőke évenkinti díja:

a biztosító

20 — 30 — 40 — 50 éves

korában kezdőleg

34 frt 60 kr. 45 frt 40 kr. 63 frt 40 kr. 95 frt 20 kr.

Ezekon kívül minden módozatok, mint halálesetben fizetendő tőkék, a biztosítónak még életében fizetendő tőkék, gyermekek számára nevelési, kiházasítási vagy férjhezmeneteli tőkék, nyugdíj vagy életjáradék összegek, temetkezési költségek biztosítása, úgy tulélési csoportok b a beállítás is elfogadtatik, mindnyája kedvezményes díj s a nyereményben 5% részesülés mellett.

Előforduló károk azonnal becsültetnek és rendeztetnek.

Bővebb felvilágosítással, átnézeti könyvekkel, a díjak iránti tájékozással szolgálnak a társasági felügyelők, vidéki ügynökségek

A „VICTORIA“ biztosító társaság vezérügynöksége Kolozsvárt.

Wagner

Szász.

Piaczi árak.

A kolozsvári kereskedelmi s iparkamara hivatalos adatai nyomán.

A heti vásár		Egy osztrák mérő = 2 nagy véka					Egy mázsza		Egy bécsi öl	1 font
helye	napja	tiszta buza	elegy buza	rozs	zah	török-buza	széna	szalma	tüzifa	marha hus
Á r a k r a j e z á r o k b a n										
Kolozsvár	márt. 26	640—660	480—500	500—520	160	430—450	160	90	1150	22
Nagy-Várad	febr. 17	544—538	435—480	430—466	164—184	—	100	80	900	26
Maros-Vásárhely	márt. 19	544—538	435—480	430—466	164—184	—	210—230	110—140	1330	20
Károly-Fehérvár	márt. 21	675—700	585—600	485—500	210—225	—	255—275	95—110	1150	20
Nagy-Szeben	septem. 29	620—687	—	467—507	180—133	533—600	80—85	60	700	22
Brassó	febr. 28	648—728	578	454—462	146—153	343	—	—	—	20
Besztercze	márt. 10	640—720	540	460	180	—	100—140	80—130	750	15
Nagy-Enyed	márt. 19	575—625	500—530	450—475	140—150	—	280—290	55—65	1100	20
Szamosujvár	márt. 23	640—720	480—560	420—460	150—160	—	250	50	1600	20
Décs	márt. 17	680—720	600—640	440—460	190—200	—	130—140	65—90	800	16
Torda	septem. 23	600—640	540—580	400—420	100—110	—	170—180	70	800	15

Erdélyi földtehermentesítési kötvény 73 frt 50 kr. Ezüst érkelet 106.36.

Bécsi marhavásár: Felhajtattott 3609 darab hizó ökor; — á r a k : gallicziai 29¼—32½ frt. magyar és német hizó ökor 29—32½ frt. a vágósúly mázsája.

Nyomatott K. Papp Miklósnál Kolozsvárt.